

ВИСНОВОК

рецензента

доктора психологічних наук,

професора Мартиненко Ірини Володимирівни, про наукову новизну,
теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Погребняк Вікторії Олександрівни

«СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ»,

поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

(01 Освіта/Педагогіка)

1. **Актуальність теми дослідження.** Вирішення проблеми соціальної адаптації дітей із порушенням мовлення в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти, необхідність її дослідження й вирішення зумовлена сучасними змінами в спеціальній та інклюзивній освіті.

Реорганізація системи освіти, планомірність включення дітей з особливим освітніми потребами в інклюзивні освітні заклади та надання своєчасної психолого-педагогічної підтримки перш за все зумовлена потребами педагогічної практики. Важливою складовою дослідження у цій галузі є вивчення особливостей включення дітей із загальним недорозвиненням мовлення в заклади дошкільної освіти з інклюзивним навчанням, що зумовлено мовленнєвими порушеннями та низкою суперечностей у адаптації в соціальному оточенні.

Активне включення дітей із загальним недорозвиненням мовлення в загальну соціальну систему інклюзивного та освітнього простору та їх успішна соціальна адаптації у період дошкільного дитинства потребує визначення оптимальних умов для налагодження соціальної взаємодії у колективі однолітків інклюзивної групи.

Відповідно, одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної науки та практики стало активне залучення дітей дошкільного віку до нового соціального середовища, як запоруки подальшої соціалізації та інтеграції в суспільстві.

Враховуючи об'єктивну потребу соціальної адаптації дошкільників із порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі, визначається

актуальність дисертаційного дослідження, яка потребує глибокого і системного вивчення умовах сучасних змін.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова в межах комплексного дослідження кафедри логопедії та логопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти.

Викладені у дисертаційному дослідженні матеріали дослідження та висновки мають достатній рівень наукового обґрунтування. Повнота та раціональність застосування методологічного апарату, широкого кола українських та закордонних досліджень підтверджує достовірність вкладених ідей та положень. Послідовність викладеного матеріалу і логічна узгодженість, а також влучні узагальнення у висновках до розділів і загальних висновків визначають вагомість та цілісність дослідження.

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано практичне розв'язання проблеми соціальної адаптації дошкільників з порушенням мовлення в закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності програми з соціальної адаптації дітей із ЗНМ.

Достовірність результатів дослідження досягнуто шляхом застосування теоретичних та дослідно-експериментальних (констатувального та формульовального експериментів) методів наукового дослідження; впровадження та перевірки ефективності програми «Соціальна адаптація дітей із ЗНМ в інклюзії»; узагальнення кількісних та якісних характеристик експериментального дослідження.

Дисертація Погребняк Вікторії Олександрівни має чітку структуру та представлена вступом, трьома розділами, висновками до кожного розділу, загальними висновками, списком використаних джерел та додатками.

У вступі автором обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, науково сформульовано мету, яка конкретизується у завданнях, визначено

об'єкт та предмет, окреслено систему використаних у роботі дослідницьких методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження.

У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури з визначеної проблеми.

У другому розділі дисертації охарактеризовано методологію вивчення соціальної адаптації дітей із порушенням мовлення в закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням. Схарактеризовано організацію проведення експериментального дослідження розвитку соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення з описом визначених етапів (підготовчий – діагностичний; основний – експериментальний; заключний – формування висновків). Встановлено вимоги до проведення діагностичного етапу дослідження (аналіз психолого-педагогічної діагностики розвитку дітей з порушеннями мовлення, що визначає рівень підтримки та ступінь труднощів дитини; проведення логопедичного обстеження для визначення мовленнєвого порушення досліджуваних та особливостей їх мовленнєвого розвитку). Охарактеризовано основні вимоги щодо проведення дослідження соціальної адаптації дошкільників із порушенням мовлення за визначеними компонентами (соціально-емоційний, соціально-комунікативний та соціально-мотиваційний), критеріями та рівнями розвитку соціальної адаптації.

У третьому розділі дисертаційного дослідження здійснено розробку нових корекційно-логопедичних підходів до соціальної адаптації дітей із ЗНМ, які реалізуються у програмі «Соціальна адаптація дітей із ЗНМ в інклюзії». Визначені підходи, спрямовані на підвищення рівня соціальної адаптації у дітей із ЗНМ в умовах дошкільного інклюзивного навчання, що передбачають корекційне виховання дітей із ЗНМ в родині, удосконалення існуючих підходів до психолого-педагогічного супроводу таких дітей з урахуванням сучасних тенденцій.

Узагальнені результати дослідження, підтвердили успішність реалізації програми соціальної адаптації дітей дошкільного віку завдяки спеціально організованому педагогічному процесу.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступних положеннях:

вперше обґрунтовано та розроблено компоненти (соціально-емоційний, соціально-комунікативний та соціально-мотиваційний), критерії (емоційне благополуччя, соціально-емоційна стабільність, рівень тривожності в умовах закладу дошкільної освіти, міжособистісна взаємодія з однолітками, соціально-поведінкова компетентність і комунікативні навички, комунікативна взаємодія з дорослими, однолітками, мотивація до комунікативної взаємодії (говоріння, аудіювання), соціальна мотивація (взаємодія дітей під час спільної діяльності), вмотивованість відвідування закладу дошкільної освіти) та рівні соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення в інклюзивному середовищі;

визначено та науково обґрунтовано корекційно-логопедичні підходи до соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти;

розроблено та обґрунтовано програму соціальної адаптації для дітей із ЗНМ, що включає опосередкований вплив на соціальну адаптацію, педагогічну просвіту батьків з питань соціальної адаптації дітей, особистісно-зорієнтований підхід у роботі з дітьми із ЗНМ;

удосконалено систему взаємозв'язку фахівців закладу дошкільної освіти з інклюзивним навчанням з фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, вчителями-логопедами та батьками, які беруть участь у процесі соціальної адаптації дітей із ЗНМ.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях різного рівня. За темою дослідження з викладенням її основних результатів опубліковано 9 наукових праць серед них: 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних; 3 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що його

результати можуть бути використані при: укладанні навчальних програм та розробленні методичних рекомендацій та посібників для навчання дітей з порушеннями мовлення; впровадженні у практику роботи закладів дошкільної освіти з інклюзивним навчанням та організаційних засад психолого-педагогічного супроводу; розробці науково-методичного забезпечення підготовки і перепідготовки фахівців інклюзивної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 640 міста Київ, комунального закладу «Вишневий ЗДО (ЦРД) «Росинка» в Київській області, заклад дошкільної освіти «Оленка» Чернігівської області.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи.

1. Позитивним є те, що авторка ґрунтовно проаналізувала базові поняття дослідження (розділ 1) однак, з нашої точки зору, глибшої аргументації потребує більш ґрунтовне висвітлення зарубіжного досвіду щодо вирішення досліджуваної проблеми, з огляду на інтеграцію України європейській освітній простір.
2. Констатувальна частина дисертаційного дослідження містить вагомі дані про стан соціальної адаптації дітей із мовленнєвими порушеннями, однак деякі її критерії і показники варто було б узгодити із визначеними в теоретичному розділі роботи базовими поняттями та категоріями.
3. У роботі бажано більш чітко розписати функції між різними учасниками підготовки дітей із ЗНМ до соціальної адаптації, тому що розуміння проблеми у вчителя-логопеда, вихователя, батьків та ін. будуть різні, кожен має свою підготовку і свій погляд.

Разом з тим, висловленні зауваження та пропозиції мають дискусійний та рекомендаційний характер і не знижують теоретичної та практичної цінності проведеного дисертаційного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну і

практичне значення. Висновки дисертації сформульовано відповідно до завдань дослідження та отриманих результатів, які в повній мірі відображають основний зміст роботи.

З аналізу тексту дисертації рецензентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

7. Загальний висновок. Дисертаційна робота **Погребняк В. О.** «Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в інклюзивному дошкільному закладі освіти» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, яке виконане із застосуванням доцільних методів наукового пошуку. Зміст роботи розкритий у трьох розділах, чітко підкреслює важливість досліджуваної проблеми та позитивно ілюструє досягнення автором поставленої мети та завдань дослідження, визначених у вступі. Результати дослідження підтверджують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, що виокремлює особистий внесок автора у спеціальній та інклюзивній освіті.

Подана дисертація на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, за спеціальністю: 016 – спеціальна освіта за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341).

Рецензент:

доктор психологічних наук,
професор кафедри логопедії
та логопсихології

УДУ імені Михайла Драгоманова

Юрина МАРТИНЕНКО
зав. канцелярією Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
Підпис
«16» 12 2024 р.